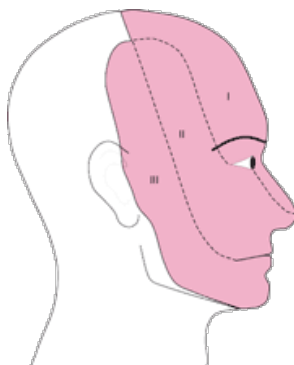

Päänsäryt ja kasvokivut –koostetta

- Päänsäryt ja purentaelimen toimintahäiriöt ovat hyvin yleisiä ja niillä on todettu eri tutkimuksissa olevan yhteyttä keskenään
- Leukanivelen toimintahäiriöstä johtuva kipu paikallistuu usein niveleen, jonka painelu aristaa ja liikerata on epätasainen.
- Purentaperäinen päänsärky on yleensä otsaohimolohkon alueella joko molemminpuolin tai toispuoleisesti
- Kipu on jäytävää, jomottavaa kipua
- Migreenikohtaus paikallistuu harvoin yksinomaan kolmoishermon alueelle eikä se ole sähköiskumaisen tuikkivaa – sykkivää useinkin.
Migreenipäänsärkyyn liittyy pahoinvointia, oksentelua sekä erilaisia neurologisia oireita (näköhäiriöitä, valonarkuutta)
- Lihasjännityspäänsärky on jomottavaa ja tuntuu usein molemmin puolin ohimolihasissa. Tensiotyyppinen eli jännityspäänsärky on luonteeltaan painavaa, puristavaa, kiristävää, ahdistavaa mutta ei voimakasta. Olo voi olla epämääräisen huono, lievää kuvotusta, huimausta ja väsymystä. Niskan seudun lihakset ja hartiasoutu aristaa sekä leuan alueen pienet lihakset usein kipeät
- Tärkeää muistaa; 75%:lla migreenipotilaista esiintyy myös tensiopäänsärkyä
- Ärsytys on yleensä trigeminus-hermon alueella, mikä tunnetaan myös omana kiputilana trigeminusneuralgia, jolla tarkoitetaan yleisdiagnoosia kasvokivuilla vaikka kyseessä on hyvin harvinainen tila

Kuva: Kolmoishermaalueet (trigeminus)

Kolmoishermosärky

- Kolmoishermosäryn ominaiset piirteet ovat kohtauksellisuus, toistuvat sähköiskua muistuttavat erittäin kovat tuikkauskivut, toispuoleinen esiintyminen kasvojen alueella sekä kivun laukaisevat kosketusärsykkeet.
- Kolmoishermo on kasvojen ihon ja suuontelon limakalvon tunnosta vastaava kolmihaarainen hermo
- Kolmoishermon haarojen hermottamat ihoalueet, I: silmähermo, II: yläleuan hermo, III: alaleuan hermo. Kolmoishermosärky voi tuntua minkä haaran alueella hyvänsä, tavallisimmat ovat II ja III haara. Ihossa tai muissakaan alueen kudoksissa ei ole mitään vikaa, vaan kipu johtuu kolmoishermon poikkeavasta toiminnasta.
- Neuralgia, hermokipu, tarkoittaa kivun syntymistä kipuhermon poikkeavan toiminnan seurauksena ilman että kudoksissa olisi mitään kipua provosoivaa vauriota. Ranskankielistä termiä tic douloureux ("tuskallinen lihaskouristus") käytetään usein myös anglosaksisessa kirjallisuudessa, ja se viittaa kohtauksen aiheuttamaan tuskaiseen irvistykseen.'
- Kipukohtaus alkaa äkillisesti, usein jonkin kevyen kosketusärsykkeen, kuten kampaamisen, parranajon tai jopa tuulenhenkäyksen laukaisemana. Myös suun limakalvon ärsytys esim. hampaiden harjauksen tai pureskelun yhteydessä voi laukaista oireiston.
- Kipukohtaus on tyypillisesti sarja sähköiskumaisia kiputuikkauksia. Se on aina toispuoleinen ja se rajoittuu kolmoishermon jonkin haaran, tavallisimmin alatai keskihaaran alueelle
- Kolmoishermosäryn perimmäinen syy on useimmissa tapauksissa epäselvä. Kirjallisuudessa on pohdittu runsaasti sen havainnon merkitystä, että lähes 90 %:lla potilaista ylempi pikkuaivovaltimo sijaitsee tiiviisti kolmoishermaa vasten
- Nuoren ihmisen kolmoishermosärky voi olla MS-taudin oire. Harvinaisia kolmoishermosäryn syitä ovat hermoa painava synnynnäinen aivoverisuonen pullistuma (aneurysma) tai aivokasvain. Hampaan tukikudosten vaurio voi johtaa kolmoishermosärkyä muistuttavaan krooniseen kiputilaan.
- Kolmoishermosärky on useimmiten helppo erottaa muista kasvojen alueen kiputiloista, jotka itse asiassa ovat kolmoishermosärkyä tavallisempia.
- Kasvojen pehmytkudosten kiputilat, kuten fibromyalgian kipupisteet, paikallistuvat tyypillisille paikoille purentalihaksiin tai niiden jänteisiin.

Epätuypillinen kasvokipu

- Kasvojen alueella esiintyvä pitkittynyt kipu voi johtua monesta eri syystä; leukanivelen, puremalihasten ja suunpohjan lihasten toimintahäiriöt sekä erilaiset hammasperäiset kiputilat (ks.alla taulukko). **Yleisiä** ovat myös poski- ja otsaontelon tulehdukset (sekä), kasvojen, leukaluiden ja silmäkuopan vammat ja niiden jälkitilat.

KASVOJEN KIPUTILAN SYITÄ
Nämä syyt ovat varsin tavallisia:
<ul style="list-style-type: none">• Leukanivelen toimintahäiriö• Puremalihasten ja suunpohjan lihasten kiputilat• Hammasperäiset kiputilat• Nenän sivuonteloiden tulehdus (sinuiitti)• Kasvojen, leukaluun ja silmäkuopan vammojen jälkitilat• Hampaanpoiston jälkeinen kiputila (aavesärky)
Nämä syyt melko tavallisia:
<ul style="list-style-type: none">• Kolmoishermostosärky• Sarjoittainen päänsärky• Sylkirauhasen sairaudet• Ihon sairaudet (herpes, vyöruusun jälkitila)• Silmäperäiset syyt
Nämä syyt erittäin harvinaisia:
<ul style="list-style-type: none">• Ohimovaltimon tulehdus (temporaaliarteriitti)• MS-tauti• Pään alueen kasvain

- **Kliininen kuva:** Potilaat kuvaavat kivun usein jäytäväksi tai jomottavaksi ja se on jatkuvaa tai lähes jatkuvaa, voimistuen usein yöllä. Kipu on tavallisesti toispuoleista ja kivun ydin sijaitsee useimmiten ylä- tai alaleuan tai posken alueella. Oireisto voi ilmetä myös paineen tunteena, puutumisena tai kasvojen ihotunnon ”erilaisuutena” enemmän kuin varsinaisena kipuna. Oireiston voimakkuus voi vaihdella viikosta, päivästä tai jopa tunnista toiseen. Tavallisesti kliinisen tuntotestauksen tulos on normaali. Puhuminen tai syöminen ei laukaise kipua, eikä kipu estä näitä toimintoja.
- **Hoito:** Epätuypillisen kasvokivun lääkehoitona käytetään ensisijaisesti amitriptyliiniä ja sen sukulaislääkkeitä (Triptyl[®], Klotriptyl[®], Pertriptyl[®], Noritren[®], Limbitrol[®]). Amitriptyliiniä on pitkään käytetty masennuslääkkeenä, mutta kivun hoidossa sen vaikutus perustuu ihmisen luontaisen kivunestojärjestelmän tehostamiseen, jonka farmakologinen perusta tunnetaan hyvin. Itse asiassa kivun hoidossa amitriptyliiniannokset ovat niin pieniä, että niillä ei ole mielialavaikutusta lainkaan.

- Epätyypillistä kasvokipua sairastavan on syytä varautua siihen, että parantavaa hoitoa ei välttämättä löydy.
- Kaikki krooninen kipu on omiaan aiheuttamaan psyykkistä ja sosiaalista stressiä, jonka aiheuttamat oireet voivat vaatia muuta lääkehoitoa. Vaikka sairauden tutkimusvaiheessa joudutaan aina usean erikoisalan piiriin, sairauden hoidon onnistuminen parhaalla mahdollisella tavalla edellyttää pitkäaikaista ja luottamuksellista hoitosuhdetta potilaan hyvin tuntevan hammaslääkärin tai lääkärin kanssa.